

FRITIOF HAGLUND:

Vår tids nyttiga idioter

Vad beror den ensidiga svenska bevakningen av utrikespolitiska nyheter på? Hur kommer det sig att Ekot, Rapport och DN har hållit precis samma linje i nyhetsbevakningen?

Etermedias verksamhet i allmänhet och nyhets- och samhällsredaktionernas i synnerhet präglas och styrs av avtalet med staten, som talar om krav på opartiskhet och saklighet. Men det är den rådande regimen som avgör vad som är sakligt eller opartiskt.

"Den som inte vet är okunnig. Den som vet men ingenting säger är brottslig" (Berthold Brecht).

Fritiof Haglund är fri skribent och TV-krönikör i Svenska Dagbladet.

TV-skärmen flimrade och flödade av bilder från det omänsklighetens kommunistiska imperium som faller samman inför våra ögon. Giftroken bolmade över Mölbiz och Katowize. Kamerorna panorerade sina helvetespromenader över sotiga städer, tittade trötta och förstörda medborgare, ur socialismens arbetarparadis, i deras rödsprängda ögon och sotiga ansikten. Och stannade plågsamt länge inför de små nyfödda barnen med deformerade armar och ben redan i livmodern sönderfräta lungor och förstörda inre organ. Jag äcklades och fascinerades som tusentals andra över denna vår moderna tids ondska när telefonen ringde.

— Förlåt att jag stör, började en kvinnostämman med lätt brytning. Jag ville bara tacka er för krönikan om fyrtio år av tystnad i Svenska Dagbladet. Jag heter, ja förresten det gör detsamma, min make skulle bli rasande om han visste att jag ringt. Vi får inte märkas här i Sverige säger han vi måste vara tysta. Folk missförstår, säger han alltid. Men jag ville i alla fall tacka för att någon sett och förstått den vånda som vi flyktingar från Östeuropa levat under i alla dessa år, när vi liksom inte funnits till.

Jag svarade något utslätat om att flyktingar tycker man synd om. Flyktingar har man svårt att ta på allvar.

— Men hur kunde det bli så? Vi har ju varit med om tystnaden kring Hitlers utrotningar av judarna, ja vi är bägge gamla och därtill judar, så vi vet. Ingen ville höra på oss när vi kom i mitten på sextioalet. Ingen ville höra om antisemitism i Polen. Ingen ville lyssna på berättelser om Sibirien och KGB och brott mot mänskliga rättigheter, allt det som man pratar om jämt och ständigt just nu.

Efter några tacksamhets- och artig-hetsfraser, lade jag så ifrån mig luren och började fundera.

Trettioalet och dess fasor ligger inte längre tillbaka i tiden, än att min vänliga läzerska liksom jag själv väl kommer ihåg. Också då rådde tystnad kring Hitlerrikets fasor. Också då fanns människor som drog ner ridån och stängde grinden, för kunskaper om den alltigenom ondskefulla nazistiska ideologin. Men i vår tid, med våra kunskaper! Och kvinnan har

---

Så många flyktingar har berättat, böcker har skrivits, dissidenter som Sacharov och Solsjenitsyn har vittnat och likafullt!

---

rätt. Så många flyktingar har berättat, böcker har skrivits, dissidenter som Sacharov och Solsjenitsyn har vittnat och likafullt!

Milan Kundera, den storartade tjeckiske exilförfattaren, har skrivit: "De brottsliga regimerna har inte skapats av brottslingar, utan av entusiaster, övertygade om att de upptäckt den enda vägen till paradiset."

Socialismen, och framför allt dess totalitära version, kommunismen, har alltid dolt sin maktlystnad och sina onda uppsåt under en mantel av godhet, bakom rökridåer av propagandafraser om frihet, jämlikhet och broderskap, och vädjat till den finaste av mänskliga känslor, medmänsklighet, hygglighet.

Men räcker denna förklaring, när vi nu plågas med de övergivna Aids-sjuka barnen i rumänska sjukhuskorridorer? Vi ser små tvååringar skakande i döds-kamp, eller autistiskt tigande inför den plåga och

den död som det totalitära kommunistiska systemet och dess ledare dömt dem till, och vi söker ett förhållningssätt. Inte bara till det mänskliga lidandet, men också inför dem som under decennier ställt sig skyddande mellan oss och den fasansfulla verkligheten. Vilka var kommunismens hedersvakt och hur kunde de förhindra och förvända vår syn?

Nyttiga idioter

I Andres Kungs utmärkta bok "Vindens barn" (Timbro) kan man läsa om den polsk-rysk-judiske kommunisten Karl Radek som myntade uttrycket för att beskriva de författare, journalister och konstnärer som på trettioalet lät sig inbjudas till Stalins Sovjet, proppas fulla med vodka och kaviar, propagandalögner och illusioner om arbetarnas proletära paradiset.

G B Shaw, den berömde dramatikern, blev därav så rörd att han hemma i England skrev: "Sovjet var ett verkligt fritt land — det vill säga ett land som tillhör folket." Makarna Webb, Harold Laski, biologen Julian Huxley och många andra av den tidens liberaler for hem från Stalins Sovjet, lovprisande såväl Stalin som hans totalitära system. Ytterst få, bland dem André Gide och Arthur Koestler, såg sanningen bakom kulisserna och vågade skriva om det totalitära system som först i dag öppnar sig i sin svindlande ondska.

Pilgrimerna

Professor Paul Hollander har myntat ett annat begrepp, en annan beteckning, på vår tids nyttiga idioter. I sin bok *Political Pilgrims*, talar han om vår tids sökare av

socialismens Utopier. Och om trettiotals "pilgrimer", vällärdande till Kreml var medelålders män och ibland kvinnor i bruna säckiga kostymer eller tweedkjol, så är vår tids "pilgrimer" de unga biståndsarbetare, unga män och kvinnor i sandaler, T-shirt fulltryckta med sandinismens slagord, snäva jeans, som vi sett gråta i TV över sandinisternas oväntade förlust mot den nicaraguanska borgerligheten. Dagens "pilgrimer" är sandalistas eller internacionalistas, som de kallas av den majoritet av nicaraguaner som känt mycket ringa entusiasm över deras politiska aktivism till sandinisternas fördel.

Sandalistas är emellertid bara den, för ögonblicket mest synliga symboliska delen, av den svenska godhetens bistånds-imperialism. Bakom förtvylade, gråtande ungdomar står falanger av broderskapare ur den socialdemokratiska rörelsen, präster och prelater ur fri- och statskyrkan, som i tio år varit beredda att sätta sin eviga salighet i pant på sandinismens godhet. Där står vänskapsförbundare, ungdoms- och kvinnoklubbister, som under de gångna åren rest en mur av entusiasm framför sandinisternas brott, förlöpningsar mot mänskliga rättigheter och "miss-tag" mot indianer, mer fanatiskt förträngande än sandinisterna själva.

Resultatet är tio år av systematisk desinformation från deras sida som enligt bibelns bud borde hålla sanningen mera kär. Nu slår historien dem äntligen på fingrarna, sanningen och verkligheten börjar segra. Och trots att jag personligen så ofta kämpat mot, normalt hyggliga och snälla personer, ur Amnestygrupper, eller studiecirklar, för de förtryckta indianernas sak och mot drömmarna om sandinis-

mens godhet, kan jag ännu i dag inte förstå varur tyngden och hettan i försvaret för ett totalitärt, marxistiskt system i ett fjärran u-land härrör. Kan man verkligen ha trott att Kristi brud och Carlos Marx kunde ingå i ett varaktigt äktenskap och sedan föda fram ett Utopia i detta fattiga lilla land?

Att det blev Nicaragua som "pilgrimer-na" flockade sig till efter besvikelserna i Indokina var kanske inte så konstigt. Sandinisternas revolution var alltigenom heroisk och romantisk. De första årens folkfronttaktik kamouflerades också mycket skickligt. Att drömmarna föll och idealisterna var därvid kanske inte så konstigt, men alla professionella bedömare, från all världens journalister till utrikespolitiska experter i vårt land, som nyss under generade ursäkter fått dra sig tillbaka från sin kritiklösa entusiasm över Vietnam, att alla dessa eller nästan alla började dyrka och beundra i stället för att granska och behålla de skeptiska glasögonen på. Kanske var det för att en man kastade en lång skugga?

Det kommer att dröja innan den mördade Olof Palme kommer att få sin tid och sin regering kritiskt granskad av forskare och historiker. Därtill hänger hans minne helgonförklarad, som en ikon, i alltför många rättrognas sinnen. Det kommer att dröja innan vi kan få klarlagt den utsträckning, i vilken hans solidaritetspolitik, var uttryck för idealism eller kall beräknande politik.

Sveriges politik den nyttige idiotens

Det torde dock råda ringa tvekan om att Olof Palme, från sitt berömda tal inför broderskaparna i Gävle 1965, lade fast svensk utrikespolitik som en enda, inte

sällan okritisk solidaritetsmanifestation, för socialistiska revolutioner i tredje världen. Snart nog blev biståndspolitiken ett vapen i denna originella svenska utrikeslinje. Som inrikespolitisk linje var den lysande, eftersom han därmed gjorde drömmarna, ungdomarna, utopisterna i alla partier till sina lärjungar. Att reträtten från Vietnam sedan blev besvärlig, kompenserades snabbt genom solidaritetsbesök hos diktator Castro på Kuba, och till sist hos sandinisterna i Nicaragua.

Ytterst få, bland dem André Gide och Arthur Koestler, såg sanningen bakom kulisserna och vågade skriva om det totalitära systemet.

Under de sista åren av sin levnad valde han att spela fredsängel visavi Sovjetunionen. Kanske är det förklaringen till att invasionen i Afghanistan väckte så ringa bekymmer hos den man, som en gång stått upp så tappert för Vietnam? Hursomhelst, under denna epok var det inte ofarligt att gå emot den officiella socialdemokratiska politiken. Sålunda blev kritikern av Sovjet beskylld för korstågsmentalitet, och kritikern av Kampuchea som fallen i högerns fälla.

Och som de stora sjunga så pipa också de små. Sålunda kabinetssekreterare Pierre Schori om diktatorn på Kuba . . . den störste i nutidshistorien, . . . en renässansfurste med encyklopediskt kunnande.

Olof Palme kastade, också efter sin för tidiga död, en lång skugga över svensk utrikespolitik. Den stackars Bodström fumlade och föll. Den vanligen så fingerfärdi-

ge Sten Andersson får inte sällan den tredje bollen i ansiktet när han försöker göra om den store illusionistens nummer. Det skall mycket retorik till för att kamouflera socialismens sönderfallande värld.

Och fortfarande kastar en skarpskuren profil sin skugga över etermedias mikrofoner och kameror.

Monopolets grindstängare

Han är en gammal vän och arbetskamrat från många år i radions korridorer. Jag böjer mig fram mot en påtagligt spänd och avvisande nacke.

– Hur är det gamle vän, vill du inte prata med en gammal polare? Är jag pestsmittad, sedan jag lämnade radion?

Han vänder sig till hälften och svarar halvhögt och mer på allvar än på skämt.

– Jo, det är faktiskt på gränsen. Efter det du skrev i din krönika om fyrtio år av tystnad i etermedia, så vete fanken om man kan prata med dej längre. För det är inte sant det du skriver. Rösterna stiger och halsen rodnar. Att nyhetsmedia på Sveriges radio medvetet skulle hållit inne med sanningen om kommunistländerna. Det är bara inte sant. Vi visste inget mer än det vi publicerat.

Vi hör till samma generation, men han har under åren avancerat mycket högre än jag i chefsmodulerna, och jag blir lite förvånad över hettan i hans attack. Och jag undrar hur han kan hävda att all sanning har redovisats, när nu media sköljs över av avslöjanden som förr i tiden bara flyktningar och dissidenter meddelade.

– Nej, det var just det. Det de hade att berätta på den tiden var inga news. Ja, ibland förstås, men i princip inte.

Och hur kan du veta det?

— Jo, för att vi har hållit precis samma linje Ekot, Rapport och DN. Vi har alltså inte undanhållit nånting.

Jaså är det därför man så sällan får höra något gott om hemmafruar eller kärnkraft eller SAF, eller något kritiskt om biståndsverksamhet, arbetarrörelse, sandinister och Kuba?

— Ja, exakt så. Inte heller i DN eller Rapport hittar du såna news. Men du skriver så här bara för att du är bitter, när du lämnat huset. Du är bitter och opportun. Du ger igen för att du fick så mycket spö om Nicaragua.

Min gamle vän fick sina pengar och vi skildes åt i en oväntad förstämning. Han gick ut genom svängdörrarna och jag satte mig ner vid en kopp kaffe för att fundera på det grupptruckets tunga ryggsäck som jag nu lämnat bakom mig. Och jag tänkte på etermedias centrala och speciella ställning i vårt samhälle, som det brukar heta i högtidliga sammanhang.

Etermedias verksamhet i allmänhet och nyhets- och samhällsredaktionernas i synnerhet präglas av avtalet med staten, som talar om krav på opartiskhet och saklighet. Det låter stiltigt, riktigt och kraftfullt, ett utmärkt motto för monopolföretaget Sveriges Radio. För säkerhets skull har man inrättat en nämnd som skall kontrollera att detta avtal följs och det låter också trösterikt. Först när man granskat begreppen blir det knepigare. Saklighet liksom opartiskhet är inte oföränderliga storheter. De är beskrivningar på ambitioner. Men vem bestämmer då vad som är sakligt eller opartiskt i ett givet land i ett givet sammanhang? Jo, naturligtvis den rådande regimen. Men eftersom makten aldrig står på den förtrycktes sida, så blir

avtalskraven meningslösa om man försöker finna sanningen, i betydelsen verkligheten, den förtrycktes verklighet.

Under tiden, och helt i enlighet med Sveriges Radios avtal och bestämmelser, kan Hitler, Stalin, Mao, Ceausescu, Castro, Honecker och alla andra av världens tyranner styra och härja med sina totalitära regimer i lugn och ro. Monopolföretaget kommer inte att störa så länge dess journalister håller sig till avtalet med staten, och den nyttige idiotens synsätt kommer att förbli etermedias så länge som regeringspartiet s-märkt eller annat envisas med att göra godhetens politik till sitt exklusiva monopol.

I vilken utsträckning var Olof Palmes solidaritetspolitik uttryck för idealism eller kall beräknande politik?

Statsmakterna har dessutom ett övertag, som anslagsgivande myndighet. Så konstigt är det alltså inte att socialdemokratin under alla dessa år färgat etermedias bilder och analyser. Konstigare då att Dagens Nyheter, alldeles utan egen förskyllan, kommit att bli den andra rikspolitikaren. Skälen ligger emellertid begravna i gångna chefgenerationers inkompetens och osäkerhet på den tiden, då första Dagens Eko och sedan Aktuellt, klev in på nyhetsbevakningens område.

Så länge DN plöjde svensk politiks mittfåra, gjorde det väl heller inte så mycket, men när Olof Lagerkrantz på sjuttioalet som chefredaktör vräkte tidningen åt vänster, så inleddes också för Sveriges Radio den period av dekadans då Maj Wechsleman, Sara Lidman, La-

gercrantz själv och tidens vänsterfanatiker gjorde DN till en barrikadblaska och mobbningen av vänsterns kritiker till daglig företeelse också på Sveriges Radio.

Dagens Nyheter kan därvid naturligtvis inte avkrävas ansvar för något annat än den egna tidningen. Dessvärre bidrog dess kompakta vänsterfront starkt till att öka blindheten och dövheten också på Sveriges Radio med dess helt annorlunda statliga centrala ställning.

Sveriges nyttiga idioter

Också vårt land har naturligtvis haft, och kommer också i alla framtid att ha, sina "nyttiga idioter" i Radeks bemärkelse. Och det skulle säkert vara både klädsamt och stärkande för den privata moralen hos många, och för tilltron till kulturpersonlighetens civilkurage om en Jan Myrdal klev fram med en självkritik, om en Sara Lidman, eller en Jean-Christophe Öberg tog tillbaka sina dumheter om Vietnam och röda khmerer.

Det skulle vara än uppbyggligare om broderskapsrörelsens radical chic gick ut och erkände att ändamålen inte helgar

medlen inte ens i sandinismens Nicaragua.

Men stor sak i självbekännelser och krav på självkritik. Pilgrimer och nyttiga idioter kommer alltid att finnas, för att på sina muskulösa armar bära upp drömmar och visioner. Man kan ångra somligt, men kan egentligen aldrig helt ångra ett engagemang.

Vad som aldrig borde få ske igen, är emellertid att drömmarna och visionärerna får lägga monopol på ett monopolföretag, så som skedde under det galna sjuttio-talet och fortfarande sker. Min judiska telefonringande medmänniska, liksom tusentals andra, inom och utom journalistyrket, som i åratal ville slå larm får inte ännu en gång bli tystade och mobbade av ett totalitärt informationssystem.

Snart nog kommer nya pilgrimer, som kommer att älska nya utopier. Människor kommer att börja skria slagord och stampa med fötterna. Kanske blir det den islamiska fundamentalismen som favoriseras. Vilken den än blir, måste den aldrig få det fria spelrum som vänstern hade. Alltså bryt TV-monopolet.